

to Partnerend:
DERLANDS.
it, ten dienste van
kolden.

IV.
te deel f.275.
len door de Staa-
elingsbode, Vrije

ER & ZOOH,
AM:
ITEN

ER.
pelb. f.190.

to BREDA.

S. te A. n.d. R.
ummarum f.250.
den aankoop van
dent nu een Kerk-
en op dat tijd-
het tegenwoordig

chte in allen nood

van ons Christen-

leur.

ref. kerk te Breda,

BOON.

„FILIPPUS“
Ziekenhuizen.

genootschap Filip-
e breiden.
le ziekenhuizen op
om de kranten op
te wijzen. Toch
den.

En gij hebt Mij be-
En een traktaatje
uitreiken, kan zoo

le adressen van de
dezen reeds werk-
dit werk willen
ur zoo gaarne met
treden, om hen te

orden voorzien.
achtig in plaatsen,
ijn, en genield op
am te zijn, of be-
gechikt geacht
opgeven aan het

RANSSEN,
ek te Winterswijk.

ZURICH, te Doe-
en boekhandelaar

spreeken,
eingen à f.0.03

2 & Co.,

Wisselen Gouden
EN. Nieuw gelden
and Gulden worden

— deze beweging
en uitloefenen voor
nen, tot opschierping
ken" is een gebod
ag altijd Zij zegen
W. HOVY.

tenstra te Oudegast
f.47, uit Hommerta
n den heer J. H.
or de Theol. fac.)
loos van Amstel te

neol. faculteit).

ingstina f.158;
6.47; van idem te
te Keurum f.110;
f.275; van idem
idem te Kollum B
termeer f.102; van
an idem te Veen-
idem te Westergeest
slag f.4; van idem
tem te Kullenborg
idem f.150; van
dem te Poederooyen
n f.4; van idem te
m te Well f.4; van
e coll. f.405; g.

n P. f.10; door Da-
f.2.

Loom Az. te Gaas-
n. f.375; door den
matel te Zwolle, van
f.

n N. N. f.50.

Joongh te Haarlem,
n. f.375; door den
f.175; door Da-
f.1.

S. J. SEEFAT.

Penningmeester.

RUKKERIJ.

en ZONEN.

De Heraut

van de

Bereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 194).

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, Ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonneementen en Advertentiën aan den Uitgever J. A. WORMSER, Bureau N. Z. Voorburgwal 44, te Amsterdam.
Insendingen die later dan Dinsdag v. namiddags te 12 uren worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen

Zondag 8 Maart 1896. N°. 950.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f.1.30. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent.
Abonneementen worden aangenomen door alle Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam.
Advertentiën: van 1 tot 6 regels 30 Cent; voor elken regel meer 15 Cent.
Aanvragen en vermelding van leidegaven en Verzeningen 10 Ct. p. regel.

Van de gemeene Gratie.

XXV.

Gij zijt uit den vader den duivel, en wilt de begeerten uwer vaders doen. Die was een menschenmoeder van den beginne, en is in de waarheid niet staande gebleven; want geene waarheid is in hem. Wanneer hij de leugen spreekt, zoo spreekt hij uit zijn eigen; want hij is een leugenaar, en de vader der leugen.
Joh. 8:44.

Eer we tot de Paradijs-verzoeking zelve komen, is het gewenscht thans de uitkomst van hetgeen we dusver vonden, saam te vatten. Dit nu komt hierop neer. De eerste mensch was door ééne rechtstreeksche daad van Gods almacht, in *den oogenblik des tijds*, in geheel volmaakte afmetingen, op deze aarde tot aanzijn geroepen. Hij stond midden tusschen God en de wereld in. In die wereld was het dier op hem aangelegd, nog eer de mensch er was, 's menschen uitwendige gedaante en bestaanswijze voorvertoonde; op het dier was weer de plant, op de plant de onbewerkte natuur aangelegd; en alzoo langs alle deelen der schepping ineen-geschakeld, was er een keten uitlopende op den mensch. En terwijl de mensch alzo heel de wereld in zich saamvatte, werd hij toch daardoor eerst wezenlijk mensch, dat in dit zijn wezen God zelf zich kon afspiegelen en het deed. Alzo stond de mensch tegelijk als inbegrip der schepping, en tegelijk als beeldrager van den Schepper in den lusthof. Als zodanig was zijn lichaam onverwakt en ongeschonden, en was hij, wat zijn geestelijk bestaan betreft, naar zijn verstand volkomen wijs, naar zijn zedelijke aard volkomen heilig, voor wat zijn stand voor God aangaat, volkomen gerecht. Dit was zijn staat der rechtzinnigheid, of zijn oorspronkelijke gerechtigheid, die niet als een nieuw bestaand bij zijn natuur bijkwam, maar in zijn natuur kleeft. Intusschen sloot de gaafheid van dit vol-wassen lichamelijke en geestelijke bestaan, alermindst den voorloper naar de volinding uit, die alleen door zedelijke strijd kon bereikt worden, en hem naar het eeuwige leven, in den glans der voltooidde heerlijkheid, zou hebben overgeleid. Dit plaatste hem in de betrekking, die wij het Werk-verbond noemen. Bleef hij, ook bij deze nadere ontwikkeling, staan in den zuiveren stand, waarin hij bij zijn schepping gezet was, zoo zou zijn leven verhoogen zijn tot het eeuwige. Omtrent hij aan dien justen, rechten stand voor God, zoo zou zijn leven, hoereer ook als bestaan onvernietigbaar, zinken tot de laagte des doods.

En dit nu kon niet tot beslissing worden gebracht zonder het proefgebod der verzoeking. Heilig als Adam was, kon hij geen stukke der Wet, die in zijn hart geprent stond, volbrengen, of zijn hart sprak die Wet toe, en leidde tot een doed van het goede, omdat het goed was; terwijl het ware goed eerst volbracht is, zoo het geschiedt, omdat God het wil. Of nu Adam in dien Godebehaaglijken zin kiezen zou, kon eerst recht blijken aan een gebod, dat niet in zijn hart geprent stond, maar onbegrepen als

een schijnbaar willekeurig gebod tot hem kwam. Dit gebod en de rechte meening er van kon hij verstaan, omdat de taal in hem geen eerste stamelen van klanken, maar een genoegzaam samenstel in woorden voor de uiting zijner gedachten was. En zoo stond hij in het Paradijs, met God, door het geloof, verkeerende als een man met zijn vriend, den schrik der consciëntie, en daarom de schaamte nog niet kennende.

Dit is, kort saamgevat, het resultaat van het dusver ingesteld onderzoek. Thans komen we tot de verzoeking, die eerst Eva, en door haar Adam, tot overtreding van het proefgebod geleid heeft. Lezing en herlezing van de drie eerste hoofdstukken van Genesis laten toch geen anderen indruk achter, dan dat het, zonder die verzoeking, niet tot die overtreding zou gekomen zijn. Dit vloede uit de oorspronkelijke gerechtigheid dan ook rechtstreeks voort. Zonder verzoeking kon het in den staat der rechtzinnigheid niet tot strijd, en derhalve zoomin tot val als tot overwinning komen. Jezus verklaart het dan ook uitdrukkelijk, niet Adam was zelfmoordenaar, maar Satan was de menschenmoeder van den beginne. Intusschen lezen we in Gen. 2 van den Satan niets. De verzoeking komt door een dier. Dit nu trekt in hooge mate de opmerkzaamheid. Mensch en dier was in het Paradijs de eenige rechtstreeksche tegenstelling tusschen twee machten, en uitdrukkelijk was aan den mensch macht en heerschappij over het dier toegezegd; en, wat nog opmerkelijker is, die meerderheid had de mensch over het dier het eerst daardoor uitgeoefend, dat de mensch in zijn taalwereld, door het geven aan elk dier van zijn naam, aan het *stomme* dier, als sprekend heerscher, een plaats had toegewezen. Die den naam geeft, heerscht, en het dier, dat tegen dien naam in slechts loeien of brieschen of hinniken kon, droeg daarin het merkteken van zijn lageren, minderen stand. Doch hoor, nu gaat er tot Eva plotseling taal, sprake, gedach-tenuiting in woorden van een dier uit. De slang spreekt Eva toe. Dit spreken van de slang was buiten de scheppingsorde. Volgens die orde spreekt God en spreekt de mensch, maar heeft het dier, en dus ook de slang, de gave der sprake niet. Dat het werkelijk uitstooten van verstaanbare klanken daarom bij het dier niet onmogelijk is, weet ieder. Bij enkele vogels wordt dit nog, soms zeer schiel en kras, gehoord. Van Bileams ezel bericht ons dit het Mozaïsch verhaal. Waar lucht, keel, tong, tand en lip aanwezig is, wekt dit dan ook geen de minste bevreemding. Dat een dier niet spreken kan ligt dan ook aan heel iets anders. Daaraan namelijk dat het niet den gedachtevorm van het bewustzijn bezit, en deswege het niet tot een taal kan brengen. Wel heeft ook het dier uiting van wil of gewaarwording door geluiden, en zeer terecht is er op gewezen, dat de dieren onderling door deze geluiden elkander allerlei beduiden, of doen merken aan menschen, maar omdat de gedachtenaam ontbreekt, wordt er geen taal in eigenlijken zin geboren. De belachelijke proeven van Professor Gordan, die in een kooi opgesloten, de taal der apen wilde bestudeeren, heeft dit feit niet weerlegd, maar bevestigd. Heel anders daarentegen komt de zaak te

staan, als het dier door een hooger wezen als instrument kan worden gebruikt, en als dit hooger wezen zich van de ademhaling, de keel, de tong, de lip, den tand, kortom van de organen van het dier bedient, om door dat dier te doen, wat dat dier zelf niet kan.

Het hypnotisme heeft op dit terrein zelfs onder menschen verrassende verschijnselen aan het licht gebracht. Dusver meenden we, dat onze eigen spraakorganen alleen ons zelve dienen konden, en dat onze taal alleen het voertuig kon zijn voor onze eigen gedachten. Thans daarentegen weten we ook praktisch, dat de ééne mensch over een ander mensch zulk een macht kan krijgen, dat de sterke den zwakke dwingt hem met zijn mond te dienen, en uit te spreken niet wat die zwakke zelf, maar wat hij, als sterkere, denkt, beoogt en wil. Hier is dus een indringen in de ziel van een mensch tot op dat punt, waar de zenuwen de spreekorganen in beweging brengen, en alsnu een spreken door eens anders mond. Waar de mensch dit kan, verwondert het ons in het minst niet, dat ook God een profeet zoo kon aangrijpen, dat die profeet sprak, niet wat hij, maar wat God dacht. Maar wat ons blijft verwonderen, is, dat ook bij het dier soortgelijk verschijnsel voorkomt, vooral waar die macht op het dier wordt uitgeoefend, niet door een ander dier, noch door den mensch, maar bij Bileams ezel door God, en bij de slang in het Paradijs door Satan. Het verrassende van dat verschijnsel moest uit dien hoofde ook Eva prikkelen. Ze wist dat het dier niet sprak, dat integendeel in het spreken het teken van de heerschappij van den mensch over het dier lag. Nu er een dier zich hooren liet dat toch sprak, moest dat dus hare opmerkzaamheid treffen. Dat het niet God was, die aldus het dier gebruikte, bleek haar terstond, want wat de slang sprak, ging tegen God in. Ze wist ook dat een andere, vreemde macht zich in die slang geluiden tot haar richtte, en ze ontwaarde eveneens, dat die macht aan God vijandig en met het dierlijke gemeenzaam was. Nu was den mensch door God als plicht opgelegd, niet alleen om den hof te bewonen, maar ook om den hof te bewaren (Gen. 2:15). Bewaren nu onderstelt, dat er een macht was, tegen welke het Paradijs beschermd moest worden. Dat er een macht der vernieling bestond, wist de mensch alzo. Van die macht had hij dusver nog niets ontwaard. Doch nu openbaarde zich die vreemde, die geheimzinnige, die dusver onbekende macht. Ze sprak door dat dier. Ze gebruikte die slang als instrument. En er is alzo geen twijfel, of Eva werd terstond gewaar, dat ze niet met die slang als gewoon dier, maar met die slang als een bezeten dier te doen had.

Bij de vraag, welke die demonische macht was, hoe ze ontstond, en op welke wijze ze werkte, houden we ons niet op. Daarover is genoegzaam gehandeld in de artikelenreeks *Van de Dugden*. Ook over de vraag, of het wel waarlijk Satan was, die de slang als phonograaf bezigde, belooft niet getwist, de duidelijke uitspraak van Jezus in Joh. 8:44 stelt dit buiten twijfel. Waarom juist de slang en niet een ander dier gekozen

werd, moet symbolisch verklaard. Slechts zij nog opgemerkt, hoe de slang in het Paradijs het instrumentele dier was, waardoor Satan de vrouw belast, en hoe het nu nog de mensch is, die, in Indie vooral, maar ook elders, door niets dan door geluid van tonen de machtigste slangen betooveren, bezweren, belezelen en geheel machteloos maken kan. De echte slangenbezweerder maakt nu nog de woedendste slang enkel door toongeluid volkomen weerloos en slingeret ze als een kabel om zijn lichaam. Doch al stond dit met het gebeurde in het Paradijs in geen verband, in elk geval moet hetgeen daar gebeurd is, niet overdrachtelijk, niet zinnebeeldig, niet als een innerlijke ervaring in Eva's ziel, maar letterlijk, zooals het er staat, worden opgevat. Er is taal in woorden tot Eva gekomen. Die taal ging door de slang van Satan uit. In die taal was bezieling, werd geredeneerd, werd met onderscheiding van woorden gestreden. Het was een wezenlijke verzoeking, gelijk ze in de woestijn bij de Jordaan aan Jezus overkwam en door Jezus zegevierend doorworsteld is. Alleen met dit verschil, dat aan Jezus Satan zich, zonder tussenkomst van het dier als instrument, vergreep, en dat Eva door Satan verzoekt is, niet onmiddellijk, maar middellijk, het dier tusschen tredende als de eenige macht die de pas geschapen mensch in het Paradijs alsnog in onderscheiding van zich zelve op deze aarde kende.

Komen we thans tot de verzoeking zelve, dan dient hierbij allereerst de dusver veel te veel verwaarloosde vraag onder de oogen gezien, wat er gebeurd zou zijn, bijaldien Eva niet bezweken ware. Zou in dat geval de kennis van goed en kwaad voor het eerste menschenpaar gebleven zijn, wat ze was vóór het proefgebod? Zou, bij die onderstelling, geen verandering in 's menschen innerlijk bestaan hebben plaatsgegrepen? En zou hij derhalve, gesteld hij ware niet bezweken, gebleven zijn die hij was, en hebben voortgeleefd, als had hij nooit een proefgebod ontvangen? Oppervlakkig schijnt dit metterdaad zoo. De stem die uit de slang tot Eva kwam zegt: *Als gij daarvan eet, zult gij als God wezen, kennende het goed en het kwaad*. Dus, want dit schijnt er uit te volgen, als ge er niet van eet, zult ge die kennis missen. En dat er in dit zeggen van de slang zekere waarheid lag, valt iwa-lijk te ontkennen, als ge op tweeërlei let. Ten eerste hierop, dat er staat: toen ze gezondigd hadden, *overden hun oogen geopen*; wat wederom in zich sluit, dat anders hun oogen gesloten zouden zijn gebleven. En ten andere daarop, dat God na den val in zijn Drieëinig Wezen spreekt: *De mensch is geworden als onder één, kennende het goed en het kwaad*, woorden, die door Calvijn en velen na hem wel in spottenden zin zijn opgevat, als wilden ze zeggen: *Die dwaze mensch beeldt zich nu in, als onzer één te zijn, en goed en kwaad te kennen*. Maar, gelijk we reeds vroeger opmerkten, deze uitlegging is niet vol te houden, want in zulk een spottend zeggen zou geen grond gelegen hebben voor het uittreiden van den mensch uit het Paradijs, en nog veel minder voor het stellen bij den ingang van het Paradijs van den Cherub met het vlammeend zwaard. Op het verband tusschen Satans zeggen:

„Dan zult ge goed en kwaad kennen“, het zeggen der Schrift: *„Toen werden hun oogen geopend“*, en het zeggen des Heeren: *„De mensch is geworden kennende het goed en het kwaad“*, moet dus wel terdege geleet. Dat de val in zonde een nieuwe wereld van kennis voor Adam ontloot, en dat die kennis een kennis van goed en kwaad was, mag niet voorgesteld als een leugenachtig verzinsel van Satan. De uitkomst bewees dat er waarheid in lag. En het woord des Heeren heeft het bevestigd. Iets waaruit dan tevens rechtstreeks volgt, dat de mensch, ware hij staande gebleven, aan die wereld van kennis, die zich door de zonde aan hem ontloot, vreemd zou zijn gebleven, en niet *aldus* het goede en het kwade zou hebben gekend.

Toch volgt hieruit volstrekt niet, dat hij daarom, bij niet-overtreding van het proefgebod, *minder* zou hebben gehad; integendeel ook dan zou hem een *hooger* kennis van goed en kwaad zijn toegekomen, maar op andere wijze, in anderen vorm, op een manier die niet tot den dood, maar tot het *leven* leidde. Het verschil nu tusschen deze beide vormen van kennis van goed en kwaad, d.i. tusschen den zondigen, doodelijken vorm, waarin ze Adam thans toekwam, en den heiligen, het leven verheffenden vorm, waarin ze anders zijn deel zou zijn geworden, kan niet anders verklaard, dan uit de tweeërlei betuiging des Heeren, 1°. dat deze zondige vorm *den dood* bracht, en 2°. dat het nu een kennis was, zoals ze in God was, en Gode alleen toekwam. Welk nu is het principieel verschil tusschen de kennis van goed en kwaad gelijk ze in God is, en die afgeleide kennis van goed en kwaad, die hij den mensch heeft? Immers geen ander dan dit, dat God zelf licht en duisternis schept, zelf bepaalt wat goed, en diensvolgens wat kwaad is, en alsoo het zedelijk criterium tusschen goed en kwaad in zichzelf bezit, zelf stelt en tegenover alle schepsel doorzet. Dit ter een zijde, terwijl omgekeerd ter andere zijde de kennis van goed en kwaad voor den mensch, als schepsel, geen andere kan noch mag zijn, dan dat hij *niet zelf* de grenzen van zijn onderscheid tusschen licht en duisternis, tusschen goed en kwaad, stelt, maar het *aanneemt* van God, gelijk God het als Schepper gesteld heeft. Hieruit volgt derhalve, dat voor den mensch zondig en goddeloos is alle kennis van goed en kwaad, die hij niet als door God gesteld aanneemt, maar *zelf* stelt, en dat omgekeerd bij den mensch alleen past, alleen waarachtig en heilig is, zulk een kennis van goed en kwaad, als hij aan God *ontleent*, van God *aanneemt*, en door God *zich geven laat*. Wil nu daarentegen de mensch dit laatste niet, maar wil hij een kennis van goed en kwaad bezitten, gelijk die alleen in God bestaanbaar is, dan is dat juist zijn opstand, zijn verlaten van zijn positie als schepsel, en het gaan zitten in Gods stoel. Dat is dan wel niet wezenlijk. Het bestaat zoo enkel in zijn verzeelijking. Maar voor zijn besef, voor zijn bewustzijn is het dan toch zoo. In zijn leugenwereld stelt hij het aldus. Hij voelt zich dan als kende hij het goed en kwaad *gelijk God die kent*. Zijn oogen gaan open in een wereld, die als de wereld van leugen eeuwig voor hem gesloten had moeten blijven. En

De Martelaren.

CCXII.

ROWLAND TAYLOR.

Maria, de dochter van Hendrik VIII en Katharina van Arragon, had den troon van Engeland beklommen en was daarop gehuwd met Filips II, den Spaanschen vorst, wiens regering onze vaderen op zooveel bloed en tranen, zooveel verdrukking en vernedering in te staan gekomen. Zij was evenals hare moeder, een trouwe dochter der Roomsche kerk, wier eerste werk, nadat zij de regering aanvaard had, was het pausdom in Engeland te herstellen en allen, die zich niet voor den paus wilden buigen, ten bloede toe te vervolgen, een werk, waarin zij door haren gemal versterkt werd.

Een der eerste martelaren uit dezen bloedigen tijd, die Maria ook haren toenaam van *de Bloedige* heeft geschonken, was Rowland Taylor, de leeraar van de kerk van Halley in het herzogdom Suffolk. Hij was een man van groote geleerdheid, zoowel op het gebied der rechten als der theologie. Hij was zelfs doctor in de rechten en tevens kapelaan van Cranmer, toen hij aartsbischop van Canterbury was.

Hoe trouw hij als leeraar geweest is, kan ons blijken uit het testament, dat hij, kort voor zijnen dood, schreef en waarin hij hen, die zijne predikatiën hadden gehoord, vermaande, om zich toch niet van het Woord van God af te keeren. „Wacht u voor het pausdom, dat u bedriegt.“ In de voetstappen getrouwen zijnde van Bilney, die het eerst in Halley de waarheid gebracht had, waarvoor hij den marteldood had moeten sterven, had hij

zijne gemeente steeds gewaarschuwd tegen de zonde des Heiligen Geestes en haar gewezen op de genade des Heeren Jezus als den eenigen weg des behouds.

Nadat Taylor gevangen genomen was, heeft hij meermalen een onderzoek naar zijn geloofsbelijdenis moeten doortraan. De kanselier Gardiner liet hem zelfs voor zich komen in tegenwoordigheid van den bisschop van Dunelm en Burgo, zijnen eersten secretaris. Bij die gelegenheid zeide de kanselier: „Taylor, gij zijt een der eersten, dien wij tot ons hebben laten roepen, om u bekend te maken met de goedertierenheid des konings en der koningin, door welke ge zult losgelaten worden, mits gij opstaat uit den val, waarin gij als wij onder de regering van Eduard VI gevallen zijt. Indien ge daarentegen weigert naar ons te hooren, zal uw proces voortgezet worden.“ Op dat oetere geuit des vogelaars antwoordde Taylor echter waardiglijk: „Mijnheer, indien ik mij oprichte op de wijze, als gij mij daar voorstelt, zou ik vallen, diep vallen. Want ik geloof, dat de godsdienst, dien wij in de dagen van koningin Eduard voortgegaan hebben, geheel en al in overeenstemming is met Gods Woord. Hiervan wensch ik echter niet af te wijken, zo lang ik leef.“

„Welken godsdienst bedoelt gij?“ vroeg Burgo, want onder Eduard waren verschillende soorten van godsdiensten. „Ik herinner mij nog een Catechismus uit dien tijd, door den aartsbischop van Canterbury vervaardigd, bedoelt gij den godsdienst, daarin beschreven.“ Taylor antwoordde: „In 1548 heeft Cranmer den Catechismus van Justus Jonas vervaard en dit boek heeft in zijn tijd veel goeds gedaan. Maar sedert is een ander boek verschenen op naam en order des konings Eduard (Service Books n.l.). Dit boek, door verscheidene geleerden goedgekeurd en op bevel van het geheele parlement in de kerk toegelaten, is als het ware een hervorming van den Catechismus in alle leerstukken der religie. Hiermee is in ons koninkrijk ingeluid die reformatie, bij welke ik wensch te blijven.“

Hierop vroeg de kanselier hem, of hij zijn boek over de Sacramenten had gelezen. „Zeker“ hernam Taylor. „Wat dunkt u er van?“ vroeg de kanselier weer. Eer de martelaar kon antwoorden, nam een der omstanders het woord en vleide den schrijver van het boek, beweerde, dat het Taylor wel den mond zou geopend hebben. Het antwoord van den aangeklaagde stelde hem echter teleur. Kortweg toch zeide hij: „Dit boek bevat vele dingen, die strijdig zijn met Gods Woord.“ Dit antwoord kon de kanselier niet verkrappen. Woedend riep hij hem toe: „Gij zijt een onwetende schelm!“

„Onwetend noemt gij mij, kanselier,“ sprak Taylor toen weer, en toch heb ik niet zoo weinig gelezen en onderzocht als gij meent. Vooreerst de Heilige Schrift, vervolgens de kerkvaders Augustinus, Chrysostomus, Cyrillus, Origenes e.a. Ook ben ik met het kanoniek en burgerlijkrecht bekend, evenals gij.“ De kanselier herinnerde daarop, dat theologie toch zijn hoofdstudie was geweest, waarover hij verscheidene boeken en tractaten geschreven had. „Ja,“ zeide Taylor, ik ken van u een boek *over de ware gehoorzaamheid* getiteld; hadt ge er maar meer zoo geschreven.“

Daar Gardiner op dit punt liever niet doorging, bracht hij het gesprek over op zijn geschrift tegen Bucer in zake het huwelijk der priesters. Taylor bekende, dat hij getrouwd was en negen kinderen had gehad, (waaraan vier hem ontvallen waren door den dood). Daarbij handhaafde hij, dat het huwelijk in het algemeen door God gewild en door de natuur geboden werd, terwijl het noch door de Apostelen, noch door de conciliën der eerste Christentijden en de rechtzinnige kerkvaders of belijders den priesters en bisschoppen was ontzegd. Voor het eerste beriep hij zich op Paulus in zijne brieven van Timotheüs en Petrus, voor het tweede op de vier algemeene conciliën van Nicea, Constantinopel, Ephese en Chalcedon, alsmede op Chrysostomus.

Taylor's tegenstanders trachten door een beroep op Justianus' Institutien zijn betoog te weerleggen. Het bleek echter, dat de martelaar hun te machtig was in kennis en weerleggingstrant. De kanselier maakte dus een einde aan het

gesprek, door Taylor te vragen, of hij tot de Roomsche kerk terugkeeren wilde of niet. De martelaar antwoordde: „Door de genade Gods heb ik mij nimmer afgescheiden van de kerk van Christus.“ Daarop verzocht hij zijne familie en vrienden in den kerk te mogen ontvangen. Zonder op deze vraag acht te geven, zeide de kanselier: „Nog deze week zult gij uw vonnis krijgen.“

En dat vonnis kwam weldra. Hij werd veroordeeld om verbrand te worden. Voor hij stierf schreef hij voor de zijnen de redenen op, waarom hij voor kettersch verklaard was en sterven moest. De eerste was, dat hij het huwelijk der priesters had verdedigd, de tweede, dat hij de transsubstantiatie had weerlegd.

Schoon is nog het testament, dat hij zijne vrouw en kinderen naliet. „Vestigt uw vertrouwen op den eenigen zaligmaker Jezus Christus. Geloof in Hem, hoop op Hem, vreest Hem, dient Hem, weest Hem gehoorzaam. Denkt niet, dat ik ga sterven, want ik zal niet sterven, maar eeuwig bij den Heere leven. Ik ga u slechts voor en gij zult mij volgen.“

Om verbrand te worden werd Taylor naar Hadley gevoerd. Onderweg zong hij psalmen. Toen de martelaar op de plaats zijner bestemming gekomen was, sloeg hij zijne oogen op en zag eene groote schare. Toen kon hij zich niet weerhouden om haar aan te spreken en te vermanen tot den Heere te gaan. De gouverneur der provincie, die zelf overgekomen was, om bij uitvoering van het vonnis tegenwoordig te zijn, legde hem het stilzwijgen op. „Taylor zweeg en gaf zijn lichaam over aan den beul. Daar stond hij kalm aan den paal, tot de dood hem uit de stultende in de triumerende kerk overbracht. Het volk, dat van deze dingen getuige was, vermaande den martelaar tot volharding. Nu en dan hoorde men hem noemen, een goeden herder, die zijn leven gaf voor zijne schape.“

Den 27en Januari 1555 stierf de martelaar.

DE GAAY FORTMAN.

de uitkomst is, dat hij waant als God te zijn geworden, en dat God zeggen moet: „De mensch is geworden als ware hij onzer een.“

Hoe aandachtiger ge het Paradijsverhaal ontdekt, des te duidelijker wordt het u dan ook, dat ge alles letterlijk alzoo moet nemen als het er staat, Eva, en na haar Adam, hebben niet van den boom gegeten, omdat ze oordeelden dat dit kwaad was, maar omdat ze *eigen oordeel* tegen het oordeel Gods stelden, zich diets maakten en zich inbeelden, dat juist het *voel* eten van den boom hun den weg tot hooger geluk zou ontlasten. God had hun gezegd: „Dat is goed, en dat is kwaad,“ maar in stede van deze bepaling geloovig en gehoorzaam van God aan te nemen, en nu ook zelve te oordeelen, dat het zoo was, omdat God het zoo gezegd had, dorsten ze zich vermeten hier een andere opinie, een *ander oordeel* tegenover te stellen, alzuu *zelve* te gaan bepalen wat goed en wat kwaad was, en dit juist in vlak tegenovergesteld zin te doen. Zoo ontroofden ze het recht, dat God alleen toekomt om te bepalen wat goed en wat kwaad was; aan den Schepper van hemel en aarde, en roofden het voor zich. Ze onderwonden zich zelve te doen wat alleen Godes is, zich aan te stellen en te gedragen als waren ze bekleed met een macht die alleen aan God toekomt, en dat ze dit deden, en dienovereenkomstig handelden, dat was hun zonde. Hadden ze dit daarentegen niet gedaan, en stonde voor de verzoeking om *zelve* de grens tusschen goed en kwaad te trekken, met helder bewustzijn dit geweigerd, dit afgeslagen en dit niet gewild en niet gedaan, dan zouden ze van dat oogenblik af tot het hooger inzicht zijn opgekomen, om van nu voortaan niet alleen krachtens het instinct van hun schepping, maar nu ook wilens en wetens God te eeren als *Koning, Weggever en Rechter*, en alzoo tot de hoogste gemeenschap met het waarachtig zedelijk leven zijn ingegaan. Ze zouden dan het goede gedaan hebben, niet enkel wijl het alzoo in hun hart geprent stond, maar nu ook wetende dat het zoo was, en waarom. Hun zedelijk bestaan zou met hun godsdienstig bestaan tot hooger harmonie ineen zijn gesmolten, en juist hierin het eeuwig leven gegeven zijn.

Na daarentegen kwam in plaats van die zalige gewaarwording van hooge, heilige harmonie in hen de breuke der *conscientie*. Wat toch anders is de conscientie in ons, dan het zich uitnemen in ons van de majesteit des Heeren, waarmee Hij, als God Almachtig, de ware zedelijke wereldorde tegenover de leugenachtige inbedding van den zondaar handhaaft? Een uiting die er niet kon zijn, zoolang, vóór den val, het zedelijk leven nog slechts instinctief en vanzelf uit de inspraak van 's menschen eigen hart opwerkte, die eenmaal weer verstommen zal, als de breuke uit ons hart voor eeuwig is weggegaan, maar die moest komen zoodra, en moest aanhouden zoolang, als de leugen op zedelijk gebied in ons hart stand houdt, en als God heiligelijk in ons tegen ons reageert met zijn waarheid. Hoe de zondaar ook die conscientie-uiting pogt te verzwakken en tot zwijgen te brengen en eindelijk zijn conscientie verharit, verstokt en toesmoort, kan hier niet nader ontwikkeld worden. Dat zou ons te ver afleiden. Genoeg is het ons, zoo maar wordt ingezien en toegegeven, dat de conscientie niet werkt, zoolang er geen breuke in ons hart is geslagen, zoolang niet tweeërlei oordeel op den bodem van ons wezen met elkander worstelt; en er tweeërlei wereld voor ons tegen elkander overstaat. Duidelijk wordt deze eerste conscientie-uiting dan ook aangegeven, door wat de Schrift meldt, dat terstond *hun beider ogen geopend werden, en dat ze antwoordden dat ze naakt waren.* Wie over de zonde heen is, en zijn conscientie tot zwijgen heeft gebracht, schaamt zich niet. Ziet het maar aan de eervergeten vrouw, die alle schaamte heeft uitgeschud, en zich aan geen naaktheid stoort noch ergert. Schaamte over zijn naaktheid te voelen opkomen, is in den zondaar, een heilige gewaarwording, een conscientie-uiting, een inwerking van God op het hart. Die schaamte nu antwoordende ze voor hun val niet, hoewel ze toen even naakt tegenover elkander stonden. Toen kon deze beschamende conscientieprikkels nog niet op hen werken. Hoe dit te verstaan zij, zal nader worden uitgelegd. Thans zij er nog slechts op gewezen, dat deze conscientie-uiting terstond nog verder gaat. Het is de conscientie die voor God aanklaagt, en dienovereenkomstig ziet ge Adam en Eva niet slechts zichzelf den leedens bedekken, maar ook vluchten in het dichtste van het geboonte voor de nadering Gods. Hieruit blijkt ten duidelijkste, dat de eerste schaamte die in Adam en Eva opkwam, volstrekt niet zeker preutsch gevoel was dat ze alzo als man en vrouw tegenover elkander stonden; maar veel sterker, een schaamte over hun geheele aanwijz en hun geheele verschijning. Ze voelden zich geoordeeld nog er het oordeel werd uitgesproken, verkwijning in hun mistand, gelijk ze vooraf hier en koninklijk in hun rechten stand voor God hadden gestaan. En diezelfde Adam, die naakt gelijk hij was, uit de hand zijns Scheppers was voortgekomen, en met zijn God had omgegaan, en met zijn God gesproken had, vlucht nu, en verbergt zich voor dienzelfden God, omdat hij zich nu naakt en ontbloot in zijn schaamte en schande *voelt*. Voor elkander bedekken ze zich met het aaneengeregen blad van den wingerd, maar voor God, dit zegt de conscientie hun, helpt die bedekking en die beschutting niet. Zijn oog dringt door het vijgeblad tot hun ontdaanheid door. En daarom, met hun schorten aan, vluchten ze toen weg voor het zoekend oog van Hem. Dat was de prikkel der *conscientie* voor God.

„Een weg die nog uitnemender is.“

Doch iver naar de beste gaven; en ik wijk u eenen weg, die nog uitnemender is. 1 Cor. 12:31.

II.

De Liefde, wier schoon, wier hemelsch, wier Goddelijk karakter om de apostel in zijn brief aan Corinthes kerk voorzigt, is buiten kijf in haar eerste aandrang niet als liefde tot den broeder, maar als liefde tot God bedoeld.

De martelaar in vers 3 wijst dit uit. Wie als belijder des Heeren zijn lichaam overgeeft om verbrand te worden, doet dat *om God*, en niet om zijn vrouw of kind. Integendeel, om zijn liefde voor God tot op den brandstapel te vol-einden, moet hij veelde liefde voor vrouw en kind onderdrukken in zijn hart.

Ook aan het slot wordt de Liefde tot God moet saamtegen met het Geloof en met de Hope. En nu, is niet het Geloof *geloof in God*, is niet de Hope *hope op God*, en zou dan, in ditzelfde verband, de Liefde iets anders zijn kunnen dan *liefde voor God*?

Bovendien hoe zou hier aarzeling kunnen bestaan? Of blijft dan de liefde voor God niet het eerste en het grootste gebod? En hoe zou Jezus apostel ons dan als „nog uitnemender“ een weg aanwijzen, die dit eerste en hoogste gebod bij de liefde voor den broeder achterstelt?

Zelfs van twijfel kan dus hier geen sprake wezen. De uitnemender weg, die ontloken wordt, is de weg der Liefde, en die Liefde is allereerst bedoeld als liefde voor God.

En toch, gul dient het toegegeven, wordt het meest anders verstaan.

Vanwaar dit?

Blijkbaar uit tweeërlei oorzaak.

Vooreerst omdat de apostel in vier aangrijpende versen achtereen de Liefde prijst in uitingen die niet op God, maar op den broeder doelen.

„De Liefde is *lankmoedig*, ze is *goederhartig*, ze is niet *afgunstig*, en zoolat tot den einde toe deze vier versen luiden, staat, gelijk ieder toestemt, niet op onze verhouding tot God. Hoe toch konden we voor God lankmoedig, goederhartig en niet afgunstig wezen?

Neen, dit alles wordt van de liefde voor de broederen gemeld.

En de tweede oorzaak was, dat ook de ongeloofige wereld, die het Geloof verwerpt, en de Hope mist, nochtans aan de Liefde zich vastklemt, en 1 Cor. 13 op alle hooge tonen loven kon.

Zij nu, die ongeloofige wereld, dacht natuurlijk geen oogenblik aan de liefde voor God, maar trok alles aan om de liefde voor den naaste, niet eens in heiligen, schier uitsluitend in algemeen menschelijken zin.

Dit nu heeft ook op onze kringen ingewerkt, en zoo is de *grondtoon* van dit epos der Liefde ten slotte ook in het oor van Gods kinderen vervalscht.

Beduidt dit nu, dat we de liefde voor den broeder hier als bijkomstig hebben te beschouwen; als iets dat er desnoofs af kan; dat er minder toe doet?

Hierop antwoordt Johannes, „Paulus“ mede-apostel, en die niet minder dan hij, de Liefde geloofd heeft: „Een legelijk die liefheeft Hem, die geboren heeft, die heeft ook lief denge die uit Hem geboren is.“

Wie in zijn hart de liefde voor God mag bezitten, die *kan* niet anders, die moet ook den broeder liefhebben. En hij heeft ze lief.

Wan het gaat om en om, en diezelfde apostel die zegt: „Een legelijk die God liefheeft, die heeft ook lief wat uit God geboren is“, zegt veld daarop omgekeerd: „Hieraan bekenen we dat we de kinderen Gods liefhebben, indien we God liefhebben.“

Ge kunt het dus aanvullen zoolas ge wilt, alzoa blijft de uitkomst een.

Wie God liefheeft, heeft den broeder lief. En wie den broeder liefheeft, heeft God lief.

De eene liefde is zoo weinig van de andere te scheiden, als de glans van het licht of de warmte van de zonnestralen.

Het is niet alzoa, dat de eene liefde bij de andere uitkomt, of haar aanvult en rijker maakt.

Veeler moet beliden, dat waar de eene liefde is, ook de andere wordt gevonden, en dat het ontbreken van eene der twee ook de onbestendigheid bewijst van de andere.

De sleutel nu van dit mysterie ligt daarin, dat de Liefde, als liefde genomen, een grondstemming van ons innerlijk leven aanduidt; en het is in de tegenstelling met *wie eigen ik*, dat de aart en het karakter van die grondstemming het schoonst verstaan wordt.

Niet dat hij de liefde uw eigen ik weg kan vallen.

Integendeel uw ik moet er zijn en blijven, en zelfs krachtig blijven, of hoe zou anders de liefde aligzen?

Gij zijt het toch die moet liefhebben, het is toch uw eigen ik dat deze liefde toonen moet. Waar het eigen ik slaapt, slaapt ook de liefde, en niet in een onderdrukke, maar veelde alleen in een krachtig oplevende persoonlijkheid begint de gloed der Liefde uit te stralen.

Het is dus volstrekt niet, dat uw eigen ik weg moet; maar wel is het de vraag, of uw eigen ik deuren en vensters dicht doet en zich in zich zelf opsluit, en zelfgenoegzaam wil wezen, en alleen zich zelf mint en bedooft, — of wel dat uw eigen ik de vensters openstelt, door de geopenende deur van het hart uitgaat, lust heeft aan wat daar buiten is, een drang in zich voelt, om zich in wat daar buiten is te verlaten, er iets voor te zijn, er zich aan toe te wijden, en het te zegenen.

Een hart, waarin de liefde niet den grondtoon vormt, is er op bedacht, hoe het zich zelve zal handhaven, vreesd aldoor dat zijn licht door anderen zal belemmerd worden, is daardoor afgunstig en achterdochtig, en vraagt niet Hoe kan ik God en den broeder dienen? maar omgekeerd: Hoe kan God mij helpen en hoe kunnen de broeders mij ten dienste zijn?

Tweedeel grondtoon alzoa is de stemming, is de uitgang, is het diepte roersel van het hart. De eene er toe neigt, om zich op te sluiten, om zich tegenover anderen te handhaven, hangt ze zijn dat anderen hem overschaduwden, alles maar zich toe te trekken, en als een spin in de webbe zittend, elk vliegje te vangen, dat in de draai van het web hangen blijft.

De andere daarentegen er toe neigt, om gemeenschap te zoeken, om naar God en de broederen uit te gaan, om zich te verkwikken in den glans die van andere sterren uitstraalt, om zich te geven, te dienen, te zegenen, en te zijn als de lijf, die de hoonig poort, opdat anderen zich aan haar zou verkwikken.

Wat in Psalm 116 staat, niet? „God heb ik lief“, maar kortweg: „Ik heb lief“, zonder iets er bij, dat is het.

Dat beduidt, die zalige grondtoon in de stemming onzer ziel. Iets in ons uit Hem, die de Liefde zelf is.

En dat iets uit Hem als een vuur in onze beenderen brandende, om vrij naar God en naar de broederen uitgaande, niet als plicht maar uit zieleaard, niet als een offer dat gebragt, maar als een hartstocht der ziele dien ge hoort.

Wie waarlijk deze liefde in zijn ziel ondraagt, die moet minnen, die kan niet van het minnen afzien, dien is minnen en liefhebben zijn God en zijn broederen metterdaad een hartstocht, die zijn hart verteert, en die soms zoo sterk kan zijn, dat se zijn hart pijn doet, en die in oogenblikken van zalige verkwikking zoo tot een *verleerd* worden van liefde kan opwaken, dat de ziel verlangt om te sterven, om in die Liefde weg te zinken.

Die wonderde Liefde doet dan ook wonderen.

Van nature is het u onmogelijk, om niet telkens kregel en wrevelig en driftig te worden, zoolas ge telkens gehinderd, gekweld en door anderen getergd wordt. Als het anderen mede en altoos tegenloopt, onderdrukt dan eens de afgunstigheid. Als ge u zoo telkens tot in u beste vrienden teleurgesteld ziet, weer dan eens uit u de achterdocht.

Het gewone leven toont het u dan ook, hoe dat gemis aan lankmoedigheid, die afgunst, die benijding, die jalouzie, die kwaaddekenheid, dat wantrouwen, dat oprakelen van het min-goede, dat bitter, dat wrevelig, dat driftig worden, tot in het middenpunt van onze Christelijke kringen nog telkens het leven vergiftigt en bederft.

En dat kan niet anders, want het leven is pijnlijk, is uiterst moeilijk, is heug en kants op alle manier. Niet zoeaer in de gedempte kringen, waarin men niet meêleef, zich buiten alles houdt, en meer een plantenvleesheid, dan een leven van diensaken en krijgsaken des Heeren.

Maar pijnlijk en moeilijk is het leven in hooge mate als uw leven op hooger trap staat, als ge staat waar de machtige vraagstukken en de teederste belangen tot beslissing moeten komen, als ge niet in uw teute schuilt, maar meê de hitte des daags draagt.

Dan ontkeet, o, zoo vaak juist het heilige zoo vaak de onheilige hartstochten in u, en handelt ge onchristelijk, en wordt ge verbluterd, en denkt ge kwaad, en kunt ge niet bedekken, noch verbergen, noch gelooven aan ander goede bedoeling, noch hopen op hun wadom in genade.

Maar te midden van die bange werkelijkheid, en hoe ook in het aangezicht weerstaan, gaat nu de juichtoon op, dat als er ook maar een enkele vonk van die hemelsche, van die zoete, van die Goddelijke liefde in uw hart komt te branden, openes ook de stemming, de neiging, de uitgang, de innerlijke bevinding van uw hart zoo heel anders wordt.

Zoo anders, dat het feitelijk bij u uitkomt, wat Paulus jubelt, en datzelfde hart in uw hoerem, dat eerst afgunstig was, en benijdde, en niet verdragen kon, en driftig werd, en bitter ademde, nu, niet door drang, maar *vanzelf*, inderdaad en naar waarheid niet afgunstig is niet ongeblazen, niet lichtvaardig, niet ongeschikt, niet zichzelf zoekend, niet bitter, niet kwaad denkend, maar zoo, dat het zich verblijft in de waarheid, alle dingen bedekt, alle dingen geloof, alle dingen hoopt en alle dingen verdragen kan.

En bevindt ge dit alzoa in u, is er dan iets minder dan een wonder in u getooverd? Thans nu er *zoo* water komt, uit de eerst bitter bron?

En zult ge, daartoe gekomen, dan zeggen, dat zoo lief te hebben u een offer kost, dat het u pijnlijk valt, dat ge er u zelf voor overwinnen moet, en u geweld moet aandoen?

Och, als het zoo nog bij u is, dan is het nog de Liefde niet van welke Paulus roemt. Dan is het nog nageboorte, gekunstelde liefde. Goud voor het oog, maar nog geen goud in het wezen.

Want hierin beropen we ons op Gods Woord, en op de zielsbevinding van al Gods heiligen, of de oogenblikken, waarin ge zoo mocht liefhebben, niet oogenblikken van heilige verkwikking, van slaking van banden, van vrijmaking der ziel, van voorsmaak van hemelsche zaligheid zijn geweest.

En daarom bidt, wie tot bidden geneigd en tot bidden bekwaam is, niets variger van zijn God, dan dat die zalige oogenblikken hem vermeerderd, hem vervelvdigd, hem bestendig mocht ten worden.

Want waarlijk, wie zoo mocht liefhebben, roemt er niet in, dat hij liefhad, maar dankt dankt uit het diepst der ziele, die Eeuwige Liefde, uit wie zoo zalig liefhebben hem toekwam.

Amsterdam, 6 Maart 1896.

Mistand.

Dat er in onze buitenlandsche Zending, gelijk ze thans door de Gereformeerde kerken gedreven wordt, zekere mistand schuilt, geeft ieder toe.

Om een concreet voorbeeld te nemen, voel ieder, dat b. v. de positie van Ds. Adriaanse en onze zendingen niet dezelfde is, noch ook behoorlijk geregeld is.

Op interessante wijze kwam dit uit, toen een onzer twee handboekjes onlangs Ds. Adriaanse onder de emittipredikanten rekende, en eveneens blijkt dit zoo dikwijls onze zendingsberichten het Ds. voor den naam van Ds. Adriaanse weglaten, en hem eenvoudig den *zendeling Adriaanse* of broeder Adriaanse noemen.

Hierin toch schuilt, gelijk men terstond inziet, zekere innerlijke onwaarheid.

Emittipredikant is alleen hij, die, behoudens de eere van een Dienaar (salvo honore) ontlozen is van den Dienst des Woords.

Is nu Ds. Adriaanse ontslagen van den Dienst des Woords? Zeer stellig neen. De kerken zonden iemand naar Java, niet om zich buiten den Dienst des Woords te houden, maar juist om er zeer volijverig in te zijn.

Ds. Adriaanse is dus volstrekt geen emittipredikant, maar juist een *zeer goet* predikant, geroepen niet tot minderen, maar veelde tot *meerderen* dienst dan hij te Zeist had.

En ook is het niet waar, dat hij ophield predikant te zijn, en nu *zendeling* weel.

Immers hij is juist als predikant uitgezonden. Het was er juist om te doen, om niet langer een soort voor de Zending op-

geleid — catechisemeesters, maar eindelijk *Dieneren des Woords* voor de Zending te kunnen gebruiken. Geheel in den geest van het schoone woord, waarop de heer Hovy onlangs wees, dat men bij de Zending nooit vragen moet: Is hij er niet te goed, maar: Is hij er *goed genoeg* voor?

Juist daarom had het alle ziel van wie de Zending mint, zoo verkwikt, dat in Ds. Adriaanse, niet een onbruikbaar prediker, die het hier niet vinden kon, en een uitweg zocht, maar een hier zeer geliefd en krachtig prediker opstond, die sprak: Zond mij, Heere! — en die door de kerken gezonden werd.

Doch is dit zoo, dan gaat het natuurlijk niet aan, hem nu als *Dominus* af aan te dienen, te degraderen, maar moet juist het feit, dat hij *Dienaar des Woords* is, ook in de wijze waarop men hem betitelt, telkens uitkomen.

Toch verstaan we uitnemend wel, hoe men tot het spreken van den *zendeling Adriaanse* kwam.

Dit zou men niet gedaan hebben, zoo hij alleen ware geweest. Maar dat was hij niet. Hij werkte met anderen saam. Die anderen waren geen predikanten. En om die anderen nu niet te stoeten, en geen onderscheid te maken, noemde men allen met eenzelfde naam, en noemde zoo ook Ds. Adriaanse eenvoudig *zendeling*.

Hier is alzoa een *mistand*. Een mistand die niet blijven kan. Die scherp moet ingedacht. En die moet weggenomen.

Op welk standpunt plaatst ge u?

Op het standpunt, dat ook onder de Heidenen en Mahomedanen het Woord alleen door Dieneren des Woords kan en mag bediend worden? Of wel op het standpunt, dat ge voor dit doel tweeërlei soort lieden gebruikt, ten eerste *Dieneren des Woords*, en ten tweede zekere *Behulpzels*, hetzij van hier gezonden, hetzij inlandsche?

Feitelijk neemt onze Zending thans het tweede standpunt in.

Ze gebruikt eenzijdig mannen, die door de kerken in den Dienst des Woords zijn gesteld, en anderzijds mannen, die dit niet zijn, en deels, na zekere aparte voorbereiding van hier werden uitgezonden, deels in Indië uit de inlanders werden genomen.

Blijft men nu op dit standpunt staan, dan moet dat verschil, dat onderscheid ook uitgewerkt worden. Dan moet beider dienst onderscheidenlijk omschreven, beider positie onderscheidenlijk afgebakend, beider wederzijdsche verhouding geordend worden.

Dit is nu niet geschied, en vandaar de mistand.

Beide soort mannen heeten predikers en bedieners der Sacramenten, en in hun dienst is geen verschil.

Verlaat ge daarentegen dit standpunt, als onhoudbaar, dan moet u uitsluitend Dieneren des Woords voor de Zending kiezen, althans voor zoover het de prediking en de bediening der Sacramenten betreft, en is al wat ge verder doen kunt, op de wijze waarop dit ook hier te lande geschiedt, hun helpers toevoegen, maar die dan niet in den dienst des Woords staan, en niet de Sacramenten bedienen, maar gelijk onze godsdienstonderwijzers, onder hun leiding catechiseren of oefenen.

In deze onderstelling zou men dan alle overige zendingen die bij ons in dienst zijn, voor ditimaal in het ambt van Dienaar des Woords moeten zetten, en voortaan niet meer aan zulke broederen het recht van Sacramentsbediening verleenen, tenzij ze door de classis onderzocht en toegelaten waren.

Dat men thans zou moeten beginnen met ook hen tot Dieneren des Woords te maken, is onredeneer te thans het recht van Sacramentsbediening reeds bezitten, en hun dit te ontnemen in zou sluiten, dat hun vroegere doop geen doop geweest was.

Zoo zou er eenheid en orde komen en zou men ook voor de toekomst weten waaraan zich te houden.

De vraag nu, op welke van deze beide standpunten men zich plaatsen zal, moet o. i. naar de beginselen van ons Gereformeerd kerkrecht worden beslist.

Niet, dit merke men wel op, alsof we achten zouden, dat de Dorsche Kerkenordering op alle toestanden in Java paste. Dit te wanen, ware ongerijmd.

Maar voorzover in onze Kerkenordering de principieele quaestie van het ambt naar den Woorde Gods beslecht is, mogen wij van onzen kant, als Gereformeerde kerken niet in strijd hiernede handelen.

Staat nu vast, dat de Dienst des Woords en der Sacramenten alleen door Dieneren des Woords ambtelijk kan verricht worden, dan volgt hieruit, dat wij, als kerken, ook nimmer met dit dubbele mandaat kunnen of mogen utzenden, dan die in onze kerken als Dienaar des Woords geldt.

Naast deze ambtelijke personen *buiten-ambtelijke* personen met gelijk mandaat uit te zenden, is het ambt waardeloos maken, of wel een *nieuw* ambt naast het bestaande, voor denzelfden dienst, scheppen.

Belijden we nu eenparig, dat het instellen van ambten niet ons, maar onzen Koning toekomt, dan volgt hieruit vanzelf, dat de schepping van een *nieuw* ambt buiten onze bevoegdheid ligt.

En zoo komen we vanzelf tot de conclusie, dat we voor den Dienst des Woords en der Sacramenten niet tweeërlei personen zenden kunnen, maar slechts één soort zenden mogen, en dat die eene soort moet zijn: *in het ambt gezette Dieneren des Woords*.

Op dit standpunt nu, en we zien niet in, hoe men in Gereformeerde kerken een ander standpunt zou kunnen verdedigen, blijft ons derhalve niet anders te doen over, dan aan de zendingen die nu reeds verscheidene jaren het Woord en het Sacrament bediend hebben, den rang en het ambt van Dieneren des Woords te verleenen, en voortaan niemand meer met dit mandaat uit te zenden, dan die in onze kerken tot den Dienst des Woords is toegelaten.

Helpende broederen mogen hen vervellen maar deze staan dan *niet* in het ambt, en kunnen noch het Woord noch het Sacrament bedienen.

Ze zijn dan voor de school, voor het bezoeken in de kampongs, voor de catechisatie, voor een oefening enz., maar *niet* voor het ambt als zoodanig.

Dooptquaestie.

In tal van kerken geldt nog altoos de practijk, dat men de jonge kinderkeus van hen die „geen kerkelijke belijdenissen deden“, nochtans doopt, op grond van het feit, dat de *grootvaders* tot de kerkelijk „geloovigen“ behoorden.

Ten onrechte echter is dit van oude tijden af zoo verklaard, dat ook een grootvader, met oversprings van zijn eigen kind, zijn kleinkind als zoodanig kerk „presenteerde“ kan.

Dat de verkiezing vaak een geslacht overspringt, is uit de Schrift duidelijk; maar hier bedoelt men, dat de *grootvader* en de *kerkeraad* dit zoo mogen vaststellen; iets wat heel iets anders is.

Deze stelregel is dan ook geheel onhoudbaar.

Gaat men op den grootvader terug, wat reden zou er dan zijn, om niet ook op den overgrootvader terug te gaan?

En bovendien, onze kerken spreken nooit van den doop van de „kleinkinderen“ der geloovigen, maar alleen van de „kinderen der geloovigen.“

De juiste verklaring is dan ook een geheel andere.

Ze is deze.

Indien A als geloovige bij den kerkeraad te boek staat, moet zijn kind B gedoopt worden, als zijnde ook zelf een „lidmaat van Christus en een erfgenaam des Koninkrijks“. Groeit nu B op dan wordt ook B geacht een „geloovige“ te zijn, omdat hij het kind van een geloovige is. En krijgt nu B zelf een kind C, dan beschouwt de kerk ook dit kind C als het kind van een geloovige, omdat B als *zoodanig* beschouwd wordt.

Zoodra B nu zelf voor zijn geloof uitkomt en tot het heilig Avondmaal wordt toegelaten, vervalt elk beroep op A.—B staat dan in de kerk als geloovige uit eigen hoofde. En krijgt hij een kind, dan wordt C gedoopt als *zijn* kind, omdat hij *zelf* als geloovige erkend is.

Maar is dit niet zoo; is B nog niet zelf voor zijn geloof uitgekomen, en zelf nog niet tot het heilig Avondmaal toegelaten, dan rust zijn erkenning als ondersteld geloovige nog geheel en uitsluitend op het feit dat hij uit den geloovigen A geboren is.

Krijgt B nu een kind C, dan is de redeneering *dez* deze: Het kind C is geboren uit B. Dat B een geloovige is, weten we niet uit hem, maar onderstellen we op grond dat zijn vader A een geloovige was. We doopen alzoa C, er in ziende het kind van een geloovige B, maar dat B een geloovige zal zijn, rust uitsluitend op het feit, dat hij zelf het kind van den geloovigen A was.

Dan treedt dus A, d. i. de grootvader, op, niet wijl het zijn kleinkind geldt, maar omdat het een kind is geboren uit zijn zoon, en die zoon voor een geloovige geldt, overmits hij zijn kind is.

Het komt dan in de uitkomst wel op hetzelfde neer, maar het gaat uit van een geheel andere beschouwing, en leidt daardoor tot een geheel andere practijk.

Immers de kerkeraad heeft B voorloopig erkend, als zijnde „een lidmaat van Christus“, en B is als zoodanig gedoopt.

Blijkt nu bij het opgroeien, dat dit ook zoo uitkomt, dan doet B zelf belijdenis, en wordt zelf ten heilig Avondmaal toegelaten, en dus ook tot den Doop van zijn kind, want beide Sacramenten zijn één.

Krijgt hij nu *daarna* een kind, dan vervalt alle moeilijkheid, en ontvangt zijn kind den Doop, als het „kind van een erkend geloovige.“

Maar het kan ook gebeuren dat B een kind krijgt, eer hij nog zoover is.

In dat geval nu heeft de kerkeraad te beoordeelen, of hij B nog altoos op dezelfde onderstelling, als bij zijn doop gold, voor een nog wel niet belijdend, maar toch schuldige geloovige houdt.

Is dit zoo, dan is ook zijn kind „het kind van een geloovige“, en mag en moet het gedoopt. Overmits echter B nog niet beleed, kan hij niet zelf optreden, maar treedt de grootvader op voor hem.

Is het daarentegen dat de kerkeraad oordeelt, dat B genoegzaam tot jaren gekomen is, om zijn innerlijke gesteldheid te openbaren, en ontwaart hij, dat B, hoewel als een „geloovige“ gedoopt, van achteren blijkt geen geloovige te zijn, dan natuurlijk is ook zijn kind geen kind van een geloovige, en komt ook dat kind de doop *niet* toe, ook al was zijn grootvader nog zoo geloovig.

De lijn is dan afgebroken. Misschien niet van de verkiezing, maar wel in het uitzendende kenteeken, dat de kerk alleen te beoordeelen heeft.

Dan echter moet de kerkeraad dit ook voortuit waar maken. D. w. z. dan moet hij B niet stil laten voor wat hij is, tot dat hij een kind krijgt, en dan den doop weigeren.

Dit zou geen zin hebben.

Laat hij toch B stil voor wat hij is, dan geldt hij nog altijd voor een schuldige geloovige, en wordt evenals in zijn doop beschouwd als een „lidmaat van Christus“ en een „erfgenaam des Koninkrijks“, en zoolang hij als zoodanig te boek staat, moet ook zijn kind gedoopt.

Neen, dan moet de kerkeraad, geheel afgescheiden van de vraag of hij een kind kreeg of niet, en geheel afgescheiden van den Doop voor dat kind, de kerkelijke positie van B regelen, en bij kerkeraadsbesluit verklaren, dat hij niet langer als tot de kerk behorende beschouwd wordt.

Is dat geschied, dan natuurlijk is zijn

staal vige t doopt komen.

Hier heid, de post leden“ te betu verban en ma.

Dat den“ e lezing Rutgen vooral van ha Toch De l een bus

Maar tegelijk striden Hij l geen b schulen nen, en Weig worden vader v eigen d maat v ninkrijks

2

Voor het Gen Gereform de oude nieuwere hetzelfde

Op de phie kurt sophie, en moeten Christen filosofie Maar aophie i filosofie bewijzen, de forme Met n juist op reeren o ongerijm De re

Moet e of van u Kant ter i in de pri van het a her niet l formeerd uit de p sophie, p te resumer Met Ka Kant te De beto der wetens chap der achten ook time.

Zoo nu valt ook lingen d zien. Zoo to blad:

I bij n geleerde b phische vo Kan, in lingwijze i